

ANNA UMIŃSKA-WORONIECKA
Wrocław

PROGRAM KULTURALNY POLSKIEJ PREZYDENCJI: STRATEGIA A RZECZYWISTOŚĆ

Program kulturalny stanowi integralną część każdej ze sprawowanych w Radzie Unii Europejskiej prezydencji. Z dotychczasowych doświadczeń innych państw wynika, iż prezentowany przez nie program kulturalny bywa postrzegany jako „wizytówka państwa i jest często traktowany jako narzędzie jego promocji zarówno w Unii Europejskiej, jak i w świecie¹. Dodatkowo odgrywa znaczącą rolę w budowaniu wizerunku państwa sprawującego prezydencję². W wielu założeniach polska prezydencja i przede wszystkim towarzysząca jej oprawa kulturalna posiadała w głównej mierze wymiar promocyjny i wizerunkowy, stanowiąc element polskiej dyplomacji publicznej i kulturalnej³.

„Wykorzystanie prezydencji” jako kampanii wizerunkowej było mocno podkreślane w okresie przygotowań do polskiego przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej. W tym przez pełnomocnika rządu ds. polskiej prezydencji, sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Mikołaja Dowgielewicza. Na posiedzeniu komisji sejmowych wskazywał, że: „Polska prezydencja to największa kampania promocyjna Polski od 1989 r.” Imprezy związane z polską kulturą, polityką, kierunkami polskiej polityki zagranicznej zorganizowało 159 polskich placówek na świecie, w tym 21 Instytutów Polskich⁴. Podobne stanowisko prezentowali przedstawiciele innych niż MSZ resortów zaznaczając, że prezydencja to przede wszystkim projekt polityczny, bezprecedensowa szansa na promocję Polski, polskiej kultury poza granicami. Z tego powodu tak wielką wagę – również

¹ *Strategiczne założenia programu kulturalnego polskiej prezydencji w drugiej połowie 2011 roku*, Warszawa 2009, s. 2.

² M. Zuber, *Rola Prezydencji Rady Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 41; K. A. Wojtaszczyk, *Prezydencja w Radzie Unii Europejskiej z perspektywy Traktatu Lizbońskiego*, w: *Prezydencja w Radzie Unii Europejskiej*, K. A. Wojtaszczyk (red.), Warszawa 2010, s. 14.

³ B. Ociepka, *Akcja czy reakcja? Dyplomacja publiczna i kulturalna w Europie*, „Res Publica Nowa” 15.12.2011, http://wsztechnica.org.pl/?p=11&id_content=589&id_keyword=120, (12.01.2012).

⁴ Wspólne posiedzenie Komisji UE oraz Komisji Kultury i Środków Przekazu, 31 marca 2011 r. – informacja o programie kulturalnym polskiej prezydencji, jej promocji w kraju i za granicą oraz identyfikacji wizualnej.

Ministerstwo Kultury – przywiązywało do programu kulturalnego, który „nie jest jakimś dodatkowym elementem przygotowań, a następnie sprawowania polskiej prezydencji w Radzie UE, ale jest jej elementem stałym i komplementarnym do działań politycznych, które są i będą podejmowane”⁵.

Wpisanie programu kulturalnego w polską dyplomację publiczną i kulturalną nie może zaskakiwać. Abstrahując od wielości ujęć tych dwóch pojęć⁶, jednym z ich podstawowych założeń jest kreowanie pozytywnych postaw wśród zagranicznej publiczności wobec państwa, a także realizowanej przez nie polityki⁷. Dla stworzenia tego pozytywnego odbioru wśród bardzo szeroko rozumianych zagranicznych odbiorców (chodzi tu zarówno o rządy, decydentów politycznych, ale również podmioty pozarządowe: organizacje, media, korporacje czy nawet jednostki) konieczne jest zbudowanie sieci współpracy i kooperacji, mających długofalowy charakter. Istotnym instrumentem jest tutaj także szeroko rozumiana kultura, jej poszczególne obszary i dziedziny⁸.

Przyjmując założenie, że prezentacja dorobku kulturalnego stanowi skuteczne narzędzie współczesnej dyplomacji publicznej i kulturalnej, nie może budzić wątpliwości rola programu kulturalnego polskiej prezydencji dla promocji Polski za granicą w budowania jej pozytywnego wizerunku⁹. Kultura stanowi również instrument oddziaływania na własną publiczność. Z tego powodu istotnym komponentem programu kulturalnego prezydencji były wydarzenia organizowane w jego ramach na terytorium Polski.

CELE PROGRAMU KULTURALNEGO POLSKIEJ PREZYDENCJI

Wszystkie wydarzenia kulturalne odbywające się w trakcie prezydencji były konsekwencją dokumentu rządowego przyjętego przez polski rząd na posiedzeniu Komitetu Europejskiego Rady Ministrów 28 sierpnia 2009 r., zatytułowanego

⁵ M. Smoleń, podsekretarz stanu w MKiDN, Wspólne posiedzenie komisji UE oraz Komisji Kultury i Środków Przekazu, 31 marca 2011 roku – informacja o programie kulturalnym polskiej prezydencji, jej promocji w kraju i za granicą oraz identyfikacji wizualnej, Stenogram z posiedzenia.

⁶ B. Ociepka, *Public Diplomacy* (hasło encyklopedyczne), w: W. Donsbach (red.), *The International Encyclopedia of Communication*, Blackwell Publishing Ltd., Malden-Oxford-Carlton 2008, t. 9, s. 3956-3960.

B. Ociepka, *Dyplomacja publiczna jako forma komunikowania międzynarodowego*, w: *Dyplomacja publiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, s. 11-12. M. Leonard, C. Stead, C. Smewing, *Public Diplomacy*, Foreign Policy Centre, London 2002, s. 7-11.

⁷ Por. J. Nye, *Soft Power, jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Warszawa 2007, s. 146-148; J. Melissen, *Wielding Soft Power: The new public diplomacy*, Clingendael 2005.

⁸ B. Zdrojewski, *Podsumowanie Prezydencji w kulturze*, 2 stycznia 2012 r.

⁹ P. Potoroczyn (dyrektor Instytutu Adama Mickiewicza) w wywiadzie dla Polskiego radia stwierdził, że „Kultura jest produktem i jako taka podlega obrotowi i wymianie. I nadal budzi emocje.” [http://www.polskieradio.pl/8/402/Artykul/339108,Chca-sprzedac-polska-kulture,\(02.04.2011\)](http://www.polskieradio.pl/8/402/Artykul/339108,Chca-sprzedac-polska-kulture,(02.04.2011)).

Strategiczne założenia programu kulturalnego polskiej prezydencji w II połowie 2011 roku. W dokumencie, opracowanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, znalazły się cele i założenia programu, wskazano rodzaje projektów, a także dokonano podziału zadań pomiędzy poszczególne podmioty. Zgodnie z tym dokumentem program kulturalny polskiej prezydencji miał za zadanie kształtować obraz Polski jako państwa nowoczesnego, dynamicznego, posiadającego własne tradycje i historię. W efekcie miał służyć: promocji Polski w UE, promocji Polski i UE na świecie (Polska w roli ambasadora UE), wreszcie promocji UE w Polsce¹⁰. Należy podkreślić, że założenia programu miały pozo-
stawać w bezpośrednim związku z priorytetami polskiej polityki zagranicznej¹¹. Świadomość tego faktu prowadzi do wskazania, że polski rząd, będąc mecenasem wydarzeń, projektów i imprez kulturalnych wpisanych w polską prezydencję, starał się osiągać konkretne cele o charakterze politycznym. Konieczność skorelowania programu kulturalnego z założeniami prezydencji podkreślona została na etapie wczesnych przygotowań do przewodnictwa w 2008 r. Podkreślono wówczas, że „Program kulturalny prezydencji powinien korespondować z priorytetami prezydencji i skupiać się wokół głównego motu prezydencji. Wydarzeń tych nie musi być dużo, powinny natomiast mieć odpowiedni ciężar artystyczny, by stać się wizytówką polskiej prezydencji”¹². Na potrzebę zespolenia programu kulturalnego z długoterminową strategią promocji Polski, a także z założeniami promocji gospodarczej i turystycznej, wskazano w przywołanych wyżej *Strategicznych założeniach programu kulturalnego*. Zdaniem autorów, powinien on być traktowany jako jeden z elementów strategii, a nie jako cel by zapewnić realizację postulatu spójności sam w sobie¹³. Innym kluczowym założeniem, zgodnie z którym miał być skonstruowany program kulturalny, była współpraca, która miała oznaczać „położenie nacisku na promocję polskiej kultury poprzez projekty realizowane wspólnie z artystami oraz organizacjami kulturalnymi, pochodzącymi z innych państw członkowskich UE i spoza UE”¹⁴.

¹⁰ *Strategiczne założenia programu kulturalnego...*, s. 2.

¹¹ W *exposé* wygłoszonym w Sejmie w dniu 13 lutego 2009 r. minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski wśród czterech priorytetów polskiej polityki zagranicznej wymienił dyplomację publiczną. Pojęcie to zawiera szeroko rozumianą promocję Polski oraz działania służące przekonaniu opinii publicznej za granicą do polskiego punktu widzenia i polskiego rozumienia problemów międzynarodowych. Odpowiedź sekretarza stanu w MSZ Jana Borkowskiego – z upoważnienia ministra na interpelację nr 9511 w sprawie działalności polskich instytutów kultury w Europie i w świecie, 3 czerwca 2009.

¹² Dokument Departamentu Koordynacji Przygotowań do Przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej, Urząd Komisarzy Europejskich, Warszawa 2008.

¹³ Tego rodzaju postulaty mogą się wydawać mocno „na wyrost”, stale bowiem podnoszoną kwestią zarówno dokumentach organów państwa, jak również w publikacjach naukowych jest brak długoterminowej strategii państwa w dziedzinie promocji za granicą (kulturalnej, turystycznej, gospodarczej itp.) przyjętej przez wszystkie resorty z koordynacyjną rolą MSZ.

¹⁴ *Strategiczne założenia programu kulturalnego...*

Koordynującą rolę w zakresie wszystkich realizowanych w okresie polskiej prezydencji wydarzeń pełniło Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Na tym resorcie spoczywał również obowiązek wytypowania 10 stolic, w których zrealizowany zostanie zagraniczny program kulturalny¹⁵. W konsekwencji wskazano pięć stolic państw członkowskich UE: Berlin, Brukselę, Londyn, Madryt, Paryż, a także 5 stolic krajów poza UE: Kijów, Mińsk, Moskwę, Pekin oraz Tokio, które zostały wybrane jako miejsca ważne ze względu na polską gospodarkę i interesy polityczne¹⁶.

Mocą przyjętych w okresie przygotowań międzyresortowych ustaleń organem koordynującym krajowy i zagraniczny program kulturalny zostało Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Resort ten wypełniał dwa podstawowe zadania: koordynował krajowy i zagraniczny program kulturalny polskiej prezydencji oraz odpowiadał za przygotowanie i prowadzenie przedsięwzięć w dziedzinie kultury, spraw audiowizualnych i praw autorskich¹⁷. Minister kultury delegował część swoich kompetencji na dwie podległe sobie agendy. Decyzją ministra z 9 sierpnia 2009 r. program i koordynacja wydarzeń kulturalnych w Polsce zostały realizowane z ramienia MKiDN przez Narodowy Instytut Audiowizualny (NInA). Natomiast koordynatorem zadań związanych z przygotowaniem i wykonaniem zagranicznego programu kulturalnego został Instytut Adama Mickiewicza (IAM). Oba podmioty zobowiązane zostały do przygotowania programowego wydarzeń i projektów kulturalnych składających się na oprawę kulturalną towarzyszącą polskiej prezydencji.

W bezpośrednią realizację programu kulturalnego włączone zostały także inne instytucje krajowe oraz zagraniczne. W przypadku krajowego programu, wśród podmiotów go współtworzących warto wspomnieć o samorządach miast (np. Lublina, Krakowa, Warszawa, Wrocławia) oraz regionów, a także pozarządowych podmiotach i instytucjach kulturalnych. Obok wydarzeń sygnowanych przez polskie i europejskie instytucje kulturalne, pojawiały się propozycje „niszowych artystów”¹⁸. Istotną rolę przy organizacji imprez oraz spotkań odgrywali wolontariusze¹⁹.

Zagraniczny program zorganizowany został przy udziale polskich placówek zagranicznych: Instytutów Polskich (w Brukseli, Londynie, Madrycie, Mińsku,

¹⁵ Początkowo wytypowano: Brukselę, Paryż, Berlin, Londyn, Rzym, Madryt, Pekin, Tokio, Moskwę, New Delhi, Waszyngton, Seul i Ankarę.

¹⁶ M. Smoleń, *op. cit.*

¹⁷ Polska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej, Podwójne zadanie MKiDN, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/pl2011/pl/gora/prezydencja.php> (data pobrania 24.09.2011).

¹⁸ Informacja Prasowa, Uwaga na kulturę, Krajowy program kulturalny prezydencji, Warszawa 2 stycznia 2012, s. 3-14, <http://www.nina.gov.pl/docs/zam%C3%B3wienia-publiczne/kpkpp-2011-podsumowanie---informacja-prasowa.pdf>.

¹⁹ W organizację Europejskiego Kongresu Kultury we Wrocławiu zaangażowanych było ponad 550 wolontariuszy.

Moskwie, Berlinie, Kijowie) oraz przedstawicielstw dyplomatycznych (konkretnie attachatów ds. kultury w polskich ambasadach, np. w Pekinie oraz Tokio). Większość wydarzeń została przygotowana we współpracy z zagranicznymi partnerami, w tym przede wszystkim z instytucjami wpisanymi w infrastrukturę kulturalną obcych państw, co niewątpliwie wpisywało się w ogólniejszy zamysł wykorzystywania instrumentów i narzędzi polskiej dyplomacji publicznej i kulturalnej. Polskie projekty prezentowane były w miejscach rozpoznawalnych i cenionych przez zagraniczną publiczność, m.in. w: BOZAR (Bruksela), *Royal Festival Hall*, *Whitechappel*, *Barbican* (Londyn), *Palacio Real*, *Teatro Real* (Madryt), *Klub Pid Inn*, *Ahashi Concert Hall* (Tokio), Konserwatorium Pekińskim (Pekin), Filharmonii Narodowej (Kijów, Mińsk), Muzeum Sztuk Pięknych im. Puszkina, Centrum Meyerholda (Moskwa). Zgodnie z założeniami dyplomacji publicznej część projektów zaprezentowano w przestrzeni publicznej w centralnych punktach miast, a nawet w metrze, co pozwalało dotrzeć do szerszego grona odbiorców. Powstałe przy tej okazji sieci współpracy z miejscowymi partnerami można wykorzystać w przyszłości.

Obie instytucje: NiA oraz IAM, planując oprawę kulturalną polskiej prezydencji, sformułowały idee i hasła przyświecające realizowanym przez nie cyklom kulturalnym. Naczelnym przesłaniem Krajowego Programu Kulturalnego Polskiej Prezydencji 2011 było „Art for Social Change – sztuka dla zmiany społecznej”. Hasło to miało wyrażać przekonanie, że współcześnie kultura stanowi integralną część procesu społecznego i jest istotnym elementem życia codziennego. Zdaniem autorów programu „Udział w kulturze znacząco wpływa na tworzenie międzyludzkich relacji, dając poczucie tożsamości i przynależności, tak na lokalnym, krajowym, jak również międzynarodowym poziomie”. Program miał zachęcić odbiorców i twórców sztuki do przyjęcia postawy podnoszącej świadomość artystyczną i społeczną oraz podejmującej krytyczną refleksję nad kulturą i cywilizacją.

Z kolei hasłem zagranicznego programu było „I, culture”, które zdaniem dyrektora IAM, w swoim przesłaniu wskazywała na istotną rolę jednostki, która tworzy, doświadcza, przeżywa, kwestionuje kulturę, jest jej twórcą i uczestnikiem: „Bez ‘ja’ nie ma kultury. ‘Ja’ bez kultury nie ma sensu”²⁰. Tego rodzaju „promocja państwa poprzez kulturę” miała tworzyć obraz Polski jako „kreatywnego zagłębia Europy”²¹.

²⁰ I, Culture, Made In EU, Powered In Poland, <http://www.culture.pl>, (data pobrania 29.01.2012).

²¹ Swój pogląd na możliwości „wykorzystywania kultury” do promocji państwa dyrektor IAM przedstawił na pierwszym, odbywającym się w Krakowie, Kongresie Kultury. Wskazywał wówczas, że „promocja kulturalna jest dziś szczególnie istotnym elementem kształtowania międzynarodowych stosunków politycznych i gospodarczych. Rola kultury w całości wymiany dóbr i wartości cywilizacyjnych rośnie i jest per saldo jednym z ekonomicznie najtańszych i najbardziej skutecznych mediów tej wymiany.” *Raport: Od wymiany kulturalnej do nowej inteligentnej siły, Promocja Polski przez kulturę*, red. P. Potoroczyn, *Raport o promocji kultury polskiej za granicą*, Kongres Kultury Polskiej, Kraków 2009, s. 4.

ELEMENTY SKŁADOWE PROGRAMU KULTURALNEGO POLSKIEJ PREZYDENCJI

W ramach zorganizowanego od 30 czerwca do 31 grudnia 2011 r. programu kulturalnego polskiej prezydencji odbyło się 1400 wydarzeń: 1000 w Polsce oraz 400 za granicą. Tak znaczna liczba zrealizowanych imprez może prowokować pytanie o ich jakość, celowość, a także, czy przy tak szerokiej skali przedsięwzięcia możliwa jest jego ewaluacja. Wreszcie, czy w obliczu dynamicznie zmieniających się okoliczności w środowisku międzynarodowym (przede wszystkim kryzysu ekonomicznego, wydarzeń „Arabskiej Wiosny”) rozmach programu nie przysłonił jego strategicznych celów. W dokumentach prasowych obu instytucji koordynujących program podkreślano, że jest to „największa w historii powszechna akcja kulturalna”, i „największy z dotychczas realizowanych przez Instytut Adama Mickiewicza program promocji polskiej kultury za granicą”.

Dla porównania, w okresie sprawowanej przez Czechy prezydencji, od 1 stycznia do 30 czerwca 2009 r., zorganizowano ponad 600 wydarzeń kulturalnych, z czego 450 za granicą (w samej Brukseli odbyło się ich 60), choć w oficjalnym wykazie zawarto jedynie 300 koncertów, wystaw, spektakli teatralnych²².

NInA oraz IAM określiły grupy projektów flagowych w ramach organizowanych i koordynowanych przez siebie komponentów programu kulturalnego²³. Z uwagi na wielość imprez wytypowanie tych najważniejszych wydaje się słusznym zabiegiem.

Na krajowy program polskiej prezydencji złożyły się trzy grupy projektów:

- „projekty specjalne”, inicjowane przez NInA, odbyły się w miastach goszczących spotkania wysokiego szczebla – Sopocie, Wrocławiu, Krakowie, Poznaniu i w Warszawie oraz dodatkowo w miastach zaangażowanych w program Partnerstwa Wschodniego: w Lublinie, Białymstoku, Katowicach i Krasnogrudzie,
- „projekty rekomendowane przez Radę Programową ds. Oprawy Kulturalnej Polskiego Przewodnictwa w Radzie UE”, zorganizowane przez narodowe instytucje kultury oraz wybrane instytucje współprowadzone przez Ministerstwo Kultury (muzea, teatry, opery i inne instytucje),
- i najważniejsze „wydarzenia cykliczne i festiwale” odbywające się m.in. w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu, Katowicach i Trójmieście²⁴.

Program nie sprowadzał się do artystycznej oprawy spotkań europejskich polityków. W większości przypadków zamiast organizować zamknięte koncerty dla politycznych decydentów, zdecydowano się – po raz pierwszy na taką skalę – na

²² M. Czyżniewski, *Czeskie przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej*, „Analizy Natolińskie” nr 1 (43) 2010, s. 10-12.

²³ Por. A. Umińska-Woroniecka, *Program Kulturalny Polskiej Prezydencji (w kontekście Europejskiego Kongresu Kultury we Wrocławiu)*, „Kultura Współczesna, Teoria, Interpretacja, Praktyka” wydanie specjalne nr 5 (71) (2011), koncepcja numeru A. Zeidler-Janiszewska, s. 189.

²⁴ <http://http://www.nina.gov.pl/docs/prezydencjabinoproasoweplikidopobrania/krajowy-program-kulturalny-polskiej-prezydencji-2011.pdf>.

wspomnianą już współpracę z organizacjami pozarządowymi i instytucjami lokalnymi.

Do najważniejszych wydarzeń zorganizowanych przez NInA należał m.in. koncert inauguracyjny prezydencję na placu Defilad w Warszawie, spotkania z twórczością Czesława Miłosza, którego elementem była zorganizowana w Krasnogrudzie Europejska Agora. Projekt powstały z inicjatywy Fundacji Pogranicze oraz Ośrodka „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” i pod patronatem UNESCO odbył się 30 czerwca 2011 r. – w setną rocznicę urodzin pisarza. Podczas Europejskiej Agory nastąpiło uroczyste otwarcie Międzynarodowego Centrum Dialogu. Ma to być placówka zorientowana na budowanie i pogłębianie dialogu międzykulturowego²⁵. Do projektów „flagowych” należał również Europejski Kongres Kultury²⁶ we Wrocławiu oraz cykl wydarzeń w Lublinie, związanych przede wszystkim z promocją Partnerstwa Wschodniego.

W krajowy program zostały wpisane cykliczne festiwale i koncerty odbywające się w Polsce, m.in. Festiwal Szekspirowski w Gdańsku, Festiwal Sacrum Profanum w Krakowie oraz Międzynarodowe Festiwale Muzyki Współczesnej: Warszawska Jesień, Jazz Jamboree czy Wratislavia Cantans²⁷. Korzystanie z „dobrodziejstw prezydencji” okazało się dla wielu organizatorów znaczącą pomocą, która w okresie oszczędności i cięć finansowych, zażegnała widmo ograniczeń, a nawet likwidacji.

W zagranicznym programie kulturalnym również wskazano „projekty wiodące”. 5 stycznia 2010 r. Rada Programowa ds. Oprawy Kulturalnej Polskiego Przewodnictwa w Radzie UE zatwierdziła sześć filarów programu kulturalnego polskiej prezydencji przygotowanych przez IAM. W większości były one realizowane we wszystkich dziesięciu stolicach jako stały element zagranicznego programu. Wśród nich znalazła się prezentacja twórczości Stanisława Lema, Czesława Miłosza oraz Karola Szymanowskiego. W siedmiu stolicach przedstawiony został awangardowy, plenerowy spektakl *Planeta Lem* przygotowany przez Teatr Biuro Podróży. Z uwagi na obchodzoną w 2011 r. rocznicę 100. urodzin Czesława Miłosza w programie znalazły się projekty prezentujące jego dorobek. Z okazji prezydencji został wydany audiobook, na którym znalazły się wiersze Miłosza czytane w kilkunastu językach przez gwiazdy światowego filmu i teatru. Premiera *Króla Rogera* Karola

²⁵ A. Warywoda, *W przeddzień Inauguracji – Europejska Agora w Krasnogrudzie*, <http://www.uniaeuropejska.org> (16.01.2012).

²⁶ Priorytetowe potraktowanie wybranych imprez wiązało się również z wysokością środków przeznaczonych na ich organizację. Przykładowo koszt koncertu zorganizowanego w Warszawie 30 czerwca wyniósł ok. 10 mln PLN, a Europejskiego Kongresu Kultury we Wrocławiu ok. 13 mln PLN.

²⁷ Jak zauważył jeden z komentatorów: „Zdecydowana większość nie została jednak przygotowana z myślą o naszym przewodnictwie w Unii. Jeśli na liście instytutu znalazło się prawie 60 festiwali, a także ogromna liczba wystaw, koncertów oraz premier teatralnych, to zdecydowana większość tych imprez odbyłaby się i bez specjalnej okazji. Poznańska Malta, Festiwal Muzyki Polskiej w Krakowie, Warszawski Festiwal Filmowy czy Festiwal Szekspirowski w Gdańsku od lat są obecne w kalendarzu wydarzeń.” J. Marczyński, *Atrakcyjne prezenty dla świata*, „Rzeczpospolita” 2.01.2012.

Szymanowskiego w reżyserii Davida Pountneya zainaugurowała w Warszawie 1 lipca 2011 r. polską prezydencję. Wykonania tej opery można było wysłuchać także w prestiżowych salach koncertowych, m.in. *La Monnaie* w Brukseli, *Berliner Philharmonie*, Filharmonii Moskiewskiej, *Theatre de Chatelet* oraz w Operze Kijowskiej na zakończenie prezydencji.

Szczególnie udanym przedsięwzięciem zaprojektowanym przez IAM była *Orkiestra I, Culture*, skupiająca młodych muzyków, pochodzących z krajów Partnerstwa Wschodniego: Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Polski i Ukrainy. Orkiestra pod batutą Sir Nevilla Marrinera i Pawła Kotli wystąpiła w salach koncertowych Europy: m.in. w Berlińskiej Filharmonii, *Royal Festival Hall*²⁸ w Londynie oraz *Teatro Real* w Madrycie. Co najważniejsze, projekt jest nadal realizowany, na 2012 r. zaplanowano występy muzyków w Lublinie, Warszawie, Mińsku, Kijowie, Kiszyniowie, Erywaniu, Tbilisi i Baku. Można w tym przypadku mówić o udanym mariażu kultury z założeniami politycznymi prezydencji. Pozostałe dwa wydarzenia uznane za filary programu to: przedsięwzięcie *I, culture puzzle*²⁹ oraz przewodnik dla Polaków³⁰.

Obie instytucje akcentowały w koordynowanych przez siebie przedsięwzięciach znaczący udział organizacji i instytucji pozarządowych. W tym przypadku zastosowano rozwiązania przejęte i sprawdzone w dotychczas sprawowanych prezydencjach (m.in. francuskiej oraz słowackiej)³¹. Jeszcze na etapie przygotowań do polskiego przewodnictwa opracowano rekomendacje dotyczące wspierania projektów polskich organizacji pozarządowych, promujących Polskę oraz jej kulturę poza granicami kraju. Wśród nich znalazły się postulaty przygotowania polskiej administracji do współpracy z organizacjami pozarządowymi, wykorzystywanie narzędzi internetowych do komunikacji, wreszcie przyjęcie nowych rozwiązań finansowych, przede wszystkim sprowadzających się do rozdziału środków poprzez konkursy i granty³². W rezultacie 106 organizacji pozarządowych i instytucji otrzymało dotację w ramach zorganizowanego przez IAM konkursu, na zrealizowanie projektu lub wydarzenia, składającego się na zagraniczny program kulturalny. Wysokość

²⁸ Pozytywne recenzje tego wydarzenia znalazły się m.in. w „The Times” i w „The Guardian”.

²⁹ Multimedialny projekt w przestrzeni publicznej *I, culture puzzle* miał połączyć uczestników w Berlinie, Brukseli, Kijowie, Kopenhadze, Londynie, Madrycie, Mińsku, Moskwie, Paryżu, Pekinie, Tokio, Warszawie. Zapraszani do współpracy mieszkańcy światowych metropolii podczas kolejnych happeningów tworzyli kawałki puzzla z materiału.

³⁰ Cykl dokumentów „w ciekawy i przewrotny sposób opowiadający o współczesnym polskim społeczeństwie. To najnowsza historia Polski i Polaków pokazana poprzez muzykę rockowa, modę, zabawy i zabawki, wyprawy himalaistyczne”, L. Stomma, *Polaków seks wyjątkowy*, „Polityka” nr 7 (2794), 12.02.2011.

³¹ *Polska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej: współpraca administracji publicznej z sektorem pozarządowym*, Ekspertyza Instytutu Spraw Publicznych na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2008, s. 107.

³² *Ibidem*, s. 109.

środków przekazana wytypowanym podmiotom w jednym tylko programie „Promesa” wyniosła 19 993 993 PLN³³.

Spośród 400 wydarzeń kulturalnych zagranicznego programu, aż jedna czwarta została zrealizowana na Ukrainie. Tak znaczna koncentracja w jednym państwie oznacza, że ukraińska publiczność została potraktowana jako priorytetowy odbiorca polskiej dyplomacji kulturalnej. Wielość i różnorodność wydarzeń, a także idea zorganizowana na Ukrainie koncertu kończącego polską prezydencję jest wyrazem znaczenia Ukrainy w polskiej polityce zagranicznej. Zgodnie z opracowanym przez MSZ dokumentem „Kierunki promocji Polski do 2015 roku”, Ukraina jest priorytetowym obszarem we wszystkich dziedzinach promocji Polski. Pogłębianie integracji Ukrainy z UE może „zwiększyć to priorytetowe dla Polski znaczenie. Szczególnie ważne jest jednak (...) oddziaływanie dotyczące wizerunku Polski współczesnej i naszej – często wspólnej – historii”³⁴. W dalszej perspektywie należy podjąć działania wspomagające Ukrainę w jej promocji we Wspólnocie Europejskiej, z zastrzeżeniem spełnienia licznych warunków³⁵. W odniesieniu do Ukrainy kształtowanie sieci wzajemnych powiązań, często o charakterze pozarządowym, ma szansę na kontynuację, także dzięki wspólnie organizowanym wydarzeniom sportowym.

Warto podkreślić, że poza 10 wytypowanymi stolicami na świecie, włączonymi do zagranicznego programu kulturalnego polskiej prezydencji wiele wydarzeń kulturalnych zostało zorganizowanych przez placówki zagraniczne podległe Ministerstwu Spraw Zagranicznych: Instytuty Polskie oraz attachaty kulturalne w polskich placówkach dyplomatycznych na całym świecie. Zasadniczo ich cały zakres działania począwszy od 1 lipca został włączony do promocji polskiej prezydencji. Promowanie Polski poprzez kulturę nie ma charakteru doraźnego, i wiąże się nie tylko z polską prezydencją, polskie placówki za granicą bowiem stale działają w obszarze dyplomacji publicznej i kulturalnej³⁶.

Oprawa kulturalna polskiej prezydencji okazała się przedsięwzięciem o niespotykanej dotąd skali. Instytucje odpowiedzialne za koordynację tego największego dotychczas programu promocji kultury w Polsce oraz na świecie zadbały o propozycje dla publiczności o zróżnicowanych gustach artystycznych. Także pod względem organizacyjnym i logistycznym program kulturalny polskiej prezydencji

³³ Program: Polska Prezydencja 2011, Promesa, wnioski rozpatrzone pozytywnie, z reguły kwota dotacji wahała się między 100 a 200 tys. zł, choć wskazano także projekty, na które przeznaczono środki w wysokości 1 mln (np. wiersze w metrze). <http://www.iam.pl/public/files/Wnioski%20rozpatrzone%20pozytywnie.pdf>, (data pobrania 27.02.2012).

³⁴ *Kierunki promocji Polski do 2015 roku*, Rada Promocji Polski, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2010, s. 88.

³⁵ *Ibidem*, s. 89.

³⁶ Por. A. Umińska-Woroniecka, *Od promocji stosunków kulturalnych i naukowych do dyplomacji kulturalnej w działaniach polskiej służby zagranicznej*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” nr 5-6 (57-58), wrzesień-grudzień 2010, s. 51-56.

jest w przeważającej większości oceniany pozytywnie³⁷. Trafny okazał się zabieg powierzenia koordynacji programu instytucjom rządowym (NInA i IAM), a realizacji konkretnych jego składowych instytucjom kulturalnym i organizacjom pozarządowym we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.

PRÓBA PODSUMOWANIA PROGRAMU KULTURALNEGO POLSKIEGO PRZEWODNICTWA W RADZIE UE

Bilans prezydencji w obszarze programu kulturalnego warto poprzedzić kilkoma uwagami. Po pierwsze w podsumowaniach dotyczących tego przedsięwzięcia, głównie dokonywanych przez koordynujące je instytucje, przeważa prezentacja danych liczbowych. I tak w odniesieniu do krajowego programu kulturalnego mowa jest o 1000 projektów, 184 dniach, zaangażowaniu 170 podmiotów partnerskich. W podobny sposób przedstawiona została realizacja zagranicznego programu – tu liczb jest więcej: 10 stolic, 400 wydarzeń, 19 mln odbiorców. Podczas prezydencji w europejskich, chińskich i japońskich mediach o polskich wydarzeniach kulturalnych ukazało się ponad 7,5 tys. informacji. Portal Culture.pl odwiedziło prawie 1 mln użytkowników z całego świata³⁸. Dane liczbowe nie dają pełnego obrazu programu wykonanego w toku prezydencji. Konieczna jest także jego jakościowa analiza, a przede wszystkim ocena realizacji stawianych przed nim celów całościowych oraz częściowych. Trudności przy tego rodzaju ewaluacji mogą wynikać z braku odpowiednich instrumentów i narzędzi, za pomocą których można byłoby w sposób obiektywny dokonać oceny jakościowej. Przykładowo adresowanie wydarzenia do wąskiej grupy odbiorców, np. tzw. środowisk opiniotwórczych (dziennikarzy, naukowców, artystów) może przynieść lepsze rezultaty w zakresie osiągania celów politycznych niż w przypadku projektów z szerokim udziałem publiczności. Dodatkowo przy ocenie koncertów, spektakli i podobnych składowych programu kulturalnego mogą się pojawiać różne subiektywne opinie, co nierzadko wynika z indywidualnego gustu osób prezentujących. Przykładem może być tutaj ocena inauguracji prezydencji, czyli koncertów zorganizowanych w Warszawie 1 lipca 2011 r. Obok materiałów wyrażających pełen podziw i uznanie dla tego wydarzenia³⁹, pojawiały się uwagi o marnym poziomie artystycznym całego przedsięwzięcia⁴⁰. Podsumowując polską prezydencję w aspekcie realizowanego programu kulturalnego należy też uwzględnić, że wiele jego rezultatów i następstw

³⁷ Ł. Bukowiecki, *Taki wspaniały sukces*, „Res Pulica Nova”, <http://publica.pl/teksty/taki-wspanialy-sukces>, 6.01.2012.

³⁸ Informacja prasowa, podsumowanie prezydencji w kulturze, 2 stycznia 2012, MKiDN, http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/20120102-inf_prasowa.pdf (24.02.2011).

³⁹ J. Cieślak, *Pałac kultury odleciał*, „Rzeczpospolita”. Wydarzenia, 02.07.2011.

⁴⁰ R. Pawłowski, *Kulturalna Prezydencja. Pierwsza taka ofensywa*, „Gazeta Wyborcza” 02.01.2012.

(zarówno tych korzystnych, jak i negatywnych) może się pojawić w następnych miesiącach, a nawet latach. Przy końcowej ewaluacji „ofensywy kulturalnej” prezydencji należałoby uwzględnić nie tylko podsumowania organizatorów – uznające program za pełen sukces prezydencji, ale także środowisk opiniotwórczych (mediów, naukowców i samych artystów).

Prezentowany bilans programu kulturalnego nie ma całościowego charakteru. Podzielając opinię Marcina Boguckiego, że „częstkowe rozważania nad konkretnymi projektami i wydarzeniami programu będą w stanie w lepszy sposób podsumować wydarzenia kulturalne ostatniego półrocza niż pełne liczb ogólne podsumowania”⁴¹, przedstawione zostaną oceny niektórych z projektów, składających się na program kulturalny polskiej prezydencji.

Złożony z 1000 wydarzeń krajowy program był przedsięwzięciem trudnym do zrealizowania właśnie ze względu na swoją skalę. Ambitne hasło tego programu: „sztuka dla zmiany społecznej” miało zachęcić odbiorców i twórców sztuki do dyskursu o kulturze, refleksji nad jej stanem oraz do kreatywnego działania. Miało także doprowadzić do zwiększonego udziału społeczeństwa w kulturze. W ocenie dyrektora NInA Michała Merczyńskiego zostały zrealizowane bez większych problemów⁴². Przede wszystkim udało się wcielić w życie postulat włączenia społeczeństwa w kulturę, głównie poprzez udział w programie organizacji pozarządowych. Dużym osiągnięciem było zwrócenie uwagi na kwestię partnerstwa wschodniego⁴³.

Za udaną można uznać koncepcję programu, czyli skonstruowanie go w taki sposób, by oddziaływał na zróżnicowane grupy odbiorców, zarówno koneserów muzyki klasycznej, jak i publiczność o mniej wyrafinowanym guście. Pod względem organizacyjnym ocena całego krajowego programu kulturalnego także wydaje się być pozytywna. W przeważającej części poszczególne projekty przebiegały sprawnie, z dobrą organizacją oraz pozytywnym odbiorem. Przy olbrzymiej skali tego przedsięwzięcia, pojawiły się, co zrozumiałe, niepowodzenia w realizacji konkretnych projektów (akcja Gest⁴⁴ lub pawilon duńskiego artysty na Krakowskim Przedmieściu)⁴⁵.

⁴¹ M. Bogucki, *Szymanowski i Mykietin, Dwa oblicza programu kulturalnego polskiej prezydencji*, „Mała Kultura Współczesna” 26.01.2012.

⁴² M. Merczyński, *Akcja czy reakcja? Dyplomacja publiczna i kulturalna w Europie*, „Res Publica Nowa” 15 grudnia 2011, http://wszechnica.org.pl/?p=11&id_content=589&id_keyword=120, (12.01.2012).

⁴³ B. Marciniak w rozmowie z Pawłem Potoroczym, Michałem Merczyńskim, Olgą Wysocką, *Trójka pod księżycem, Podsumowanie roku 2011 w kulturze*. (<http://www.polskieradio.pl/Player>).

⁴⁴ *Kity polskiej prezydencji, Akcja Gest*, „Miała być to akcja społeczna, która zintegruje Polaków wokół programu prezydencji. Podobna do akcji ‘Światelko do nieba’ Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, podczas której ludzie stawiają w oknach zapalone świece. Okazało się, że gest ma polegać na założeniu papierowej maski niejakiego Romana, bohatera telewizyjnego spotu, który po obejrzeniu wystawy sztuki wraca do domu z twarzą jak spod pędzla Pabla Picassa”.

⁴⁵ Projekt Olafura Eliassona wygrał w zamkniętym konkursie, który pod koniec 2010 r. został

Trudno ocenić, czy w pełni zostały zrealizowane cele programu kulturalnego: na ile udało się zaangażować w dyskusję o kulturze „przeciętnego obywatela” i czy program w istocie wcielił w życie hasło „sztuka dla zmiany społecznej.” I tu opinia nie jest już jednoznaczna, zgodnie bowiem z przypuszczeniami największą publiczność przyciągnęły imprezy mieszczące się w ramach kultury popularnej⁴⁶, a to raczej nie było zamiarem twórców programu.

Z punktu widzenia uczestnika Europejskiego Kongresu Kultury (EKK) – najważniejszego wydarzenia krajowej oprawy kulturalnej, zorganizowanego we Wrocławiu w dniach od 8 do 11 września, za słuszne można uznać wysuwane przez niektórych zarzuty o „niewystarczającym zintegrowaniu wydarzenia z lokalną społecznością”⁴⁷. Z zastrzeżeniem, że idea spotkania twórców, naukowców, a także instytucji kulturalnych i organizacji pozarządowych z Polski i Europy, reprezentujących często zróżnicowane poglądy na kulturę, i jej miejsce we współczesnym społeczeństwie, była jak najbardziej potrzebna. Zaproszenie do udziału europejskich i polskich ekspertów, program artystyczny towarzyszący obradom, wreszcie ożywione dyskusje wokół jego organizacji⁴⁸ i przebiegu spowodowały, że EKK może być postrzegany jako osiągnięcie polskiej prezydencji, a trzeba zaznaczyć, że niewolne od kilku istotnych uchybień.

Za sukces krajowego programu kulturalnego należy uznać organizację w Lublinie i Białymstoku festiwali i imprez, w które wpisana została promocja partnerstwa wschodniego. W tym przypadku udało się w pełni zespolic program kulturalny ze strategicznymi celami, nie tylko prezydencji, ale polityki zagranicznej Polski w ogóle. Znaczny udział publiczności w prezentowanej w Białymstoku wystawie „Podróż na wschód” może świadczyć o zwiększającej się świadomości kulturowej Polaków.

Pozytywnie należałoby też ocenić spotkania z twórczością Czesława Miłosza, a także powołanie Międzynarodowego Centrum Dialogu, które niezależnie od zakończenia polskiej prezydencji ma szansę nadal działać.

Sukcesem całego programu była niespotykana dotychczas skala kooperacji instytucji kulturalnych i organizacji pozarządowych z polskimi agendami rządowy-

ogłoszony przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Partnerem projektu było Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Szerzej nt. niepowodzeń Ł. Bukowiecki, *Taki wspaniały sukces*, „Res Publica Nova” <http://publica.pl/teksty/taki-wspanialy-sukces>, 6.01.2012.

⁴⁶ M. Ostrowski, *Między wzniosłością a miernotą*, „Polityka” <http://www.polityka.pl/kraj/opinie/1517406,1,inauguracja-polskiej-prezydencji-w-ue.read>, 6.01.2012.

⁴⁷ Ł. Bukowiecki, *Dwie panoramy, obok Europejskiego Kongresu Kultury oraz Prezydencji*, „Mała Kultura Współczesna” 22.09.2011. Krytyczna analiza tego przedsięwzięcia, podjęta przede wszystkim przez naukowe środowiska kulturoznawcze, została przedstawiona na łamach specjalnego wydania „Kultury Współczesnej”.

⁴⁸ Szczególnie widoczne były problemy z instalacjami na dziedzińcu przed Halą Stulecia we Wrocławiu, traktowane jako precedensowe „wydarzenia artystyczne”, które okazały się niemożliwe do zaprezentowania przed kongresową publicznością, *Niezidentyfikowany obiekt kulturalny, program Europejskiego Kongresu Kultury*, Wrocław 2011, s. 56.

mi w zakresie promowania polskiej kultury. Formuła przyznawania grantów na realizację konkretnych projektów okazała się najwłaściwsza i najbardziej efektywna. W tym przypadku doszło do zbudowania długookresowych relacji, opartych na zaufaniu, pomiędzy sferą publiczną i trzecim sektorem.

Trudno jednak jednoznacznie stwierdzić, czy skala przedsięwzięcia zapewniła realizację zapowiadanych celów⁴⁹. Wielość haseł, idei oraz zadań stawianych przed krajowym programem polskiej prezydencji, jak również liczba projektów i wydażeń mogła powodować trudności w identyfikacji przez odbiorców jego głównego przesłania. Negatywnym aspektem było także pominięcie czynnika edukacyjnego w okresie przygotowań do prezydencji, którego nie mogły zastąpić spoty promocyjne prezentowane w środkach masowego przekazu. W efekcie mogło powstać wrażenie, że idea krajowego programu kulturalnego była mało czytelna dla przeciętnych odbiorców.

Skoncentrowanie wydarzeń kulturalnych w jednym półroczu może nieść za sobą także negatywne następstwa, trudno bowiem będzie o podobną do okresu prezydencji mobilizację dla zwiększonego udziału artystów i odbiorców w dyskursie dotyczącym uczestnictwa w szeroko pojętej kulturze. Dlatego tak ważne jest, by choć część z podjętych w okresie prezydencji projektów była kontynuowana.

W ramach zagranicznego programu polskiej prezydencji I, *Culture* zorganizowano 400 wydarzeń, które miały pokazać Polskę jako kraj nowoczesny i unikatowy, o bogatej i kreatywnej kulturze współczesnej – „kreatywne zagłębienie Europy”. Realizacja programu w 10 wybranych stolicach była udanym posunięciem, pozwoliła uniknąć rozproszenia działań, a także lepiej dotrzeć do zainteresowanych odbiorców. Także tutaj można było dostrzec głębokie zróżnicowanie i odejście od dotychczasowych, dość konwencjonalnych⁵⁰, sposobów promowania Polski i jej kultury za granicą. Zauważalna była także szeroka platforma współpracy, z jednej strony z europejskimi instytucjami kultury o uznanej renomie i stałej publiczności, z drugiej – z krajowymi twórcami, poprzez wspomagające ich działalność granty. Wypracowany system powiązań pomiędzy polskimi artystami i instytucjami kulturalnymi ich odpowiednikami w Europie i Azji ma szansę przynieść realizację konkretnych założeń polskiej dyplomacji publicznej.

W ocenie dyrektora IAM Pawła Potoroczyna, sukces przedsięwzięcia wynikał z sekwencji przyjętych przez Instytut działań: „Najpierw szukaliśmy osnowy intelektualnej projektu, idei, wartości, która stałaby się aksjologicznym i emocjonalnym rdzeniem naszej narracji i dopiero na tym fundamencie zbudowaliśmy

⁴⁹ Przeprowadzone tylko na użytek artykułu badanie ankietowe wśród grupy 200 studentów Uniwersytetu Wrocławskiego nt. programu kulturalnego polskiej prezydencji pokazało, że jedynie 14 z nich posiadało informację o programie, nie wspominając już o wydarzeniach, które się na niego składały (12.10.2011).

⁵⁰ B. Ociepka wskazuje na zarzucenie dotychczasowych symboli „drewnianych bocianów i folklorystycznych wycinanek”, B. Ociepka, *Polska – Niemcy: narzędzia miękkiej siły w polityce zagranicznej*, „Przegląd Zachodni” nr 2 (2011), s. 53.

program. I to zadziało. Spójność komunikatu, jego artystyczne i intelektualne kody się sprawdziły. Polska wreszcie ma oblicze i to jest oblicze kulturalne⁵¹. Potwierdzeniem zrealizowania celu – promocji Polski za granicą, poprzez szeroko rozumianą kulturę, ma być blisko 20 milionowa publiczność wydarzeń organizowanych w 10 stolicach. W tym przypadku podjęto także próbę ewaluacji programu, wykorzystując instrument „monitoringu mediów”, tu mowa jest o 7,5 tys. informacji medialnych⁵².

Program zagraniczny spotkał się ze stosunkowo dużym zainteresowaniem ze strony publiczności, choć być może w innych okolicznościach, przede wszystkim polityczno-gospodarczych, odzew byłby jeszcze większy. Można się zastanawiać nad dostosowaniem programu do potrzeb odbiorców, ale i do zewnętrznych warunków, w których przyszło go realizować.

Podsumowując zagraniczny program kulturalny polskiej prezydencji, warto zaznaczyć, że największym zainteresowaniem mediów i publiczności cieszyły się zazwyczaj wystawy, które nie były wskazane jako kluczowe dla tego programu. Wśród nich warto wymienić zrealizowaną w berlińskiej w *Martin-Gropius-Bau* wystawę „Obok. Polska-Niemcy. 1000 lat historii w sztuce”⁵³, wystawę w brukselskiej galerii *Bozar* „The Power of Fantasy. Modern and contemporary Polish Art”, czy zorganizowaną w prestiżowej galerii *Whitechapel* monograficzną wystawę Wilhelma Sasnala⁵⁴. Spośród wszystkich filarowych projektów całkowitym sukcesem okazała się przywołana już wyżej *Orkiestra I Culture*. Na stałe w świadomości zagranicznej publiczności zagościła także twórczość Czesława Miłosza, do czego niewątpliwie mogła się przyczynić ich niesztampowa prezentacja w przestrzeni miejskiej wszystkich 10 stolic⁵⁵. Osiągnięciem programu było przekazanie przez Instytut konkretnych projektów do realizacji organizacjom i instytucjom

⁵¹ Wywiad z Pawłem Potorocznym, *Polska ma kulturalne oblicze*, 26.12.2011, <http://kulturaonline.pl/polska,ma,kulturalne,oblicze,wywiad,z,pawlem,potorocznym,tytul,artykul,12536.html> (28.02.2012).

⁵² Pewne zaskoczenie może budzić ustalona przez tę jednostkę kolejność haseł: „a) Instytut Adama Mickiewicza, b) Paweł Potoroczyn (dyrektor IAM, red.), c) Polska Prezydencja – wydarzenia kulturalne, d) Polska Prezydencja 2011 Promesa, e) www.culture.pl, f) I, Culture, g) Wybór haseł dla danej stolicy” Zamówienie Publiczne IAM ZP/85/2011 Monitoring mediów zagranicznych, ogłoszenie o zamówieniu. 26.08.2011.

⁵³ Symptomatyczne dla polskiej prasy ogłoszenie sukcesu zagranicznego programu można skonfrontować z opinią Pauliny Olszewskiej, dziennikarki „Obiegu”: „O ile polska prasa, zarówno popularna, jak i branżowa, rozpyływała się w zachwytach nad wystawą *Tür an Tür*, o tyle niemiecka pozostała raczej zdystansowana. W pozytywnych komentarzach skupiła się głównie na podkreśleniu znaczenia wystawy jako ciągłego umacniania stosunków partnerskich między Niemcami a Polską. Pojawiające się krytyczne uwagi dotyczyły zbyt dużego subiektywizmu w kształtowaniu opowieści, nazbyt dosadnego edukacyjnie charakteru”, *Polskie wątki w Berlinie w 2011 roku*, „Obieg” 12.01.2012.

⁵⁴ M. Czeszejko-Sochacka, *Podsumowanie polskiej prezydencji*, „GW” 5.01.2012.

⁵⁵ Wiersze m.in. Czesława Miłosza były prezentowane w metrze we wszystkich wybranych stolicach, ale również na ogrodzeniu w Uniwersytecie Kijowskiego oraz ... stadionu Dynamo Kijów. Wywiad z Dyrektorem Instytutu Polskiego w Kijowie, Jarosławem Godunem, 10.01.2012.

pozarządowym, a środki przekazane na ich organizację rozdzielano drogą grantów i dotacji konkursowych⁵⁶.

Także tutaj nie może być mowy o całościowym i ostatecznym wyniku ewaluacji. Przyczyną jest z jednej strony przywołany już wyżej brak instrumentów i narzędzi niezbędnych do jakościowej oceny działań mieszczących się w ramach polskiej dyplomacji publicznej i kulturalnej. Z drugiej strony, trudno dziś stwierdzić, w jakim zakresie zmienił się obraz polskiej kultury za granicą, jak zmienił się przez to sposób postrzegania Polski przez społeczeństwa, ale także elity polityczne państw, w których program został przeprowadzony⁵⁷.

Niewątpliwie całość przedsięwzięcia – zagranicznego programu kulturalnego polskiej prezydencji – była starannie przygotowana i zrealizowana. Duża w tym zasługa osób zaangażowanych w jego koordynację oraz bezpośrednie wykonanie.

ABSTRACT

One of the elements of each presidency of the EU Council is a cultural program. The country which holds the presidency can influence the foreign public and political decision-makers by presenting its cultural heritage and organizing artistic events. Instruments of public and cultural diplomacy are helpful in shaping positive attitudes towards the country, its citizens and sometimes even its foreign policy. The cultural program of the Polish presidency comprised two elements: the domestic and the foreign one. Its object was to promote Poland in Europe and the world, and the European Union in Poland. It was implemented with unprecedented flourish, including 1400 events and projects both in Poland and abroad.

The article attempts to sum up the cultural program and its goals: both the overriding ones and the particular ones. A considerable difficulty in making a final assessment is the lack of instruments that would allow a qualitative evaluation of the program as well as its current and possible future effects and outcomes.

⁵⁶ Nie udało się uniknąć negatywnej oceny choć jednego z nich. Za niepowodzenie polskiej prezydencji według Romana Pawłowskiego, został uznany projekt zrealizowany w Madrycie, Londynie, Kijowie, Mińsku, Moskwie, Pekinie i Tokio przez toruński teatr *Polish ABC*.

⁵⁷ Także z uwagi na brak kompleksowych badań dotyczących postrzegania Polski, jej obywateli, ich wizerunku wśród obywateli państwa lub tylko stolic, w których program był organizowany.